

bok recensioner

Psykoterapi med tolk

EVA NYBERG

Psykoterapi över språkgränserna

Eva Nyberg har skrivit en rapport om de problem som uppstår när man måste använda tolk i terapiarbete och hur man ska kunna handskas med dem.

Rapporten redovisar erfarenheter från ett metodutvecklingsprojekt inom PBU (Psykiska barn- och ungdomsvården): "Att använda tolk i behandlingsarbete med invandrare och flyktingar" som genomfördes 1988.

Inom PBU har man lång erfarenhet av att arbeta i terapier med tolk, men tidigare har dessa erfarenheter inte dokumenterats. Eva Nyberg har intervjuat en grupp behandlingspersonal: Psykiater, psykolog, kurator och en grupp tolkar, alla med lång erfarenhet av att arbeta med familjer som inte behärskar svenska.

I intervjuerna framkom att tolkarna tycker att PBU-tolkningen skiljer sig från annan tolkning. Den är på sätt och vis mer krävande, "jobbigare", men också lugnare, mindre aggressiv än vad de vanliga tolkningarna brukar vara. Tolkarna beskrev hur de ofta känner stort engagemang och stort ansvar för att behandlare och utlänning ska förstå varandra. Ibland kan det bli för stort, det är en svår balansgång mellan att vara ett strikt språkrör och att förmedla starka känslor, att vara "lagom".

Behandlarna beskriver hur de måste modifiera sitt språk, tala mer koncist

och kortfattat och undvika tex visst bildspråk. De är också beroende av att tolken översätter allt som sägs och inte säger något annat under samtalet. Det blir omöjligt att använda en tolk om denne konverserar patienten eller gör sammanfattningar av vad som sagts. Eva Nyberg redovisar dock erfarenheter som visar att under vissa förhållanden kan både konversation och sammanfattning vara motiverat.

När det gäller tolkning för barn kan man inte tillämpa den strikta tolkrollen. Man måste vara flexibel och anpassa sig efter barnets ålder och omständigheterna. Det är de vuxnas ansvar att barn ska slippa utsättas för situationer som de finner konstiga eller obegripliga.

Även när det gäller kontakten mellan behandlare och tolk före och efter tolkningen måste man kunna vara flexibel. Det finns möjlighet att ha samtal om, tex hur man känner sig och om behandlingen utanför tolkningssituationen, utan att bryta mot några etiska regler. Olika behandlare har olika uppfattning på den här punkten.

Några anser att all kontakt "utanför" är olämplig, medan andra tycker att det ibland är nödvändigt eller i alla fall önskvärt. En terapeut säger i rapporten: "Om inte allt känns utan problem, så pratar jag några ord med tolken, för att sammanfatta och för mig kolla av hur vi har arbetat Som behandlare känner jag ett visst ansvar för tolken också, att hon inte går härifrån alldeles knäckt".

Eva Nyberg avslutar och sammanfattar med att rekommendera metodutveckling med större teoretiska ambitioner än hittills, men säger att vi har tillräckligt med kunskap om att använda tolk i behandlingsarbete för att behandlare och tolkar ska kunna slippa den typ av problem som har att göra med de praktiska arrangemangen, så som det ofta förhåller sig nu. Hon undrar också om det kan vara så att de praktiska problemen ofta är så stora, eftersom det fortfarande finns tveksamhet till om det över huvud taget är bra med psykoterapeutiskt arbe-

te med tolk.

"Psykoterapi över språkgränserna" är en mycket intressant rapport inom ett område där det finns en hel del kunskap och erfarenheter, men ingen tidigare dokumentation.

Alla som någonsin i sitt arbete använder tolk bör ta del av den. Den innehåller massor med synpunkter och nyanserade diskussioner.

Lena Nordenmark

Pensionärernas bild av sina villkor

GABRIEL OXENSTIERNA

Vad vill pensionärerna i Lidingö?

Socialhögskolan, Stockholm, 160 sidor

Utgångspunkten för det projekt som ligger bakom denna rapport är uppfattningen att politiker och andra beslutsfattare har alltför lätt att uttala sig på pensionärernas vägnar. Man borde ta reda på vad pensionärerna själva vill. Att pensionärernas röst skulle kunna vägleda beslutsfattare, planera och vårdpersonal.

Det var pensionsorganisationerna i Lidingö som tog initiativet till att göra en undersökning av pensionärernas levnadsförhållanden, vad man tycker om äldreomsorgen och hur man skulle vilja ha det. Dessutom skulle frågor ställas om i vilken utsträckning pensionärerna själva var beredda att aktivt göra insatser för andra äldre.

Vad som framför allt skiljer detta projekt från ett antal liknande projekt runtom i Sverige är att som intervjuare har verkat 37 pensionärer från Lidingö. Innan de började sitt intervjuarbete fick de genomgå en tredagarskurs i intervjuutbildning.

I rapporten redovisas en mängd resultat utifrån olika välfärdskomponenter som bostad, fritidsaktiviteter, sociala relationer, hälsa, funktionsnedsättning, etc. Förutom mängder av procenttal som i vissa fall skiljer sig från andra studier i Sverige, i andra

fall samstämmer (några jämförelser med dessa andra studier görs dock icke) redovisas också ett antal mer kvalitativt inriktade synpunkter på hur kommunens och landstingets äldreomsorg skulle kunna förbättras. Det är väl framför allt på detta senare område som studiens styrka ur planeringssynpunkt skulle ligga. Dessutom gör man försöket att utifrån önskemål i intervjun också försöka kalkylera det kommande behovet av tex servicehusplatser. Utifrån mina erfarenheter är sådana beräkningar minst sagt vågade.

Vilka var då erfarenheterna att använda pensionärer som intervjuare? Bortfallet blev högt – 25%. I de allra äldsta åldersgrupperna (85 år och äldre) var bortfallet över 30%. Eftersom indirekta intervjuer tilläts, dvs man tillät någon annan att svara i personens ställa om vederbörande av olika skäl inte kunde ställa upp för en intervju, så skall bortfallet inte behöva bli så högt i de äldsta grupperna. Såväl i lokala undersökningar som i SCB:s riksrepresentativa studier brukar bortfallet bli avsevärt lägre bland de äldre. Författaren anser dock att resultaten i detta avseende var "mycket gott" (sid 15). Bortfallet är också snedvridande i och med att de äldsta och de som konsumerar kommunens och sjukvårdens resurser är underrepresenterade.

Intervjuformuläret sägs ha utformats och strukturerats med tanke på att intervjuarna inte var så rutinerade. Det mycket omfattande formuläret redovisas (föredömligt nog) som bilaga. Formuläret baserar sig delvis på tidigare och i andra undersökningar använda frågor. Dessutom har bla intervjuarna fått chansen att påverka utformningen av formuläret. Formuläret är enligt min mening för långt och innehåller vissa 'skönhetsmissar'. De flesta frågorna är dock föredömligt enkelt formulerade och med en genomarbetad layout. Dvs stora delar av formuläret skulle kunna användas som förlaga för andra lokala studier.

"Vad vill pensionärerna i Lidingö?" Efter att ha läst igenom rapporten vet man något mer om detta än tidigare.

Men merparten av resultaten rör dock snarare hur man faktiskt har det. Och även det borde kunna vara av värde.

Efter genomläsningen av rapporter som denna kvarstår ändå en central fråga. Vilken är 'nyttan' av att göra en sådan här undersökning? I vilken utsträckning har beslutsfattare, planerare och vårdpersonal påverkats av resultaten? I vilken utsträckning kommer de att påverkas? Vilken är egentligen nyttan med att försöka beskriva verkligheten? Att försöka beskriva hur pensionärerna vill ha det? I ett projekt som detta som tillkommit på initiativ från pensionärsorganisationerna själva och – vad jag förstår – blivit väl bemött och också fått stöd från kommunen så borde chansen finnas att resultaten från studien också kommer till praktisk nytta i motsats till så många andra lokala projekt där man verkar ha gjort en studie mest 'för syns skull'.

Efter denna första basrapport ser jag därför fram emot nästa rapport. Om hur diskussionerna kring resultaten gått. Vilka resultat som ansetts som mest intressanta ur planeringssynpunkt. Vilka resultat som bekräftade det man lokalt sett redan kände till. Kom några resultat över huvudtaget till nytta?

Mats Thorslund

Handikapprörelsen söker sina rötter

ERIK RANSEMAR

En föreningsrörelse i folkhälsans tjänst

Under det gångna året har två av de största handikapporganisationerna firat mycket jämna år. De Synskadades Riksförbund 100 år och Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka, RHL, 50 år. Jubileer är härvid lämpliga avstämningspunkter: hur långt har vi nått och vart är vi på väg? RHL har här dokumenterat verksamheten genom Erik Ransemars skrift, *En föreningsrörelse i folkhälsans tjänst*.

Bakgrunden till 1939 års beslut att bilda en lungsjukas egen organisation ligger i den allmänna demokratiseringsprocess, som alltmera tog form inom de handikappades led. Man började själva formulera krav på ett bättre samhälle för dessa grupper och i dessa krav låg också en stark vilja att få delta i uppbyggnadsarbetet.

Erik Ransemars kavalkad ger många hågkomster från denna pionjärtid. Framförallt framträder Erik Frithiofs ljusa personlighet, som den ungdomliga livsbejakande och oförfärdade företrädaren för en ny tid. Han var förbundets obestridda ledare under de första åren och han gav då inget intryck av att vara i slutet av sin bana, inte ens när han under sin sista sjukdomsperiod låg på S:t Görans sjukhus. Mer än någon annan vid denna tid gav han uttryck för solidaritet med även andra handikappgrupper och det var självklart, att han även blev den förste ordföranden för Samarbetskommittén för Partiellt Arbetsföra, föregångaren till nuvarande HCK – en post han innehade till sin död 1946, 34 år gammal.

Genom denna historik får vi också en imponerande bild av en rad patientförenings aktiviteter och hur de formas till en samfärd insats, först genom en "eftervårdskommitté", vilken efter hand går över till ett förbund. Vidare får vi en bild av de originella och hängivna människor, som gör sina insatser med de mest anspråkslösa resurser.

Intressant är att se hur central roll tidskriften Status spelade som språkrör och inte minst som finansieringskälla. Ransemar påpekar också dess litterära kvaliteter.

Anskaffande av lämpligt arbete framstår från början som en av förbundets viktigaste frågor. Man aktualiserar detta på olika sätt – ett är att skaffa faktaunderlag genom enkäter.

De Lungsjukas Riksförbund blev år 1962 Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka. I sin nya skepnad har förbundet med hjälp av tidigare arbetsmetoder kunnat vitalisera sin breddade organisation till förmån även för

den nya gruppen. Denna omvandling tycks ha kunnat ske utan större svårigheter. Samma spänningsfria förhållanden tonar fram mellan förbundet och den äldre, mera filantropiska Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos, senare kallad Svenska Nationalföreningen mot Hjärt- och Lungsjukdomar.

Således ger Ransemars en bild av en organisation, som vuxit fram, utvecklats och förvandlats mycket pragmatiskt och utan accentuerad aggressivitet vare sig inåt eller utåt. Skärpa och tyngd i argumenten har emellertid inte saknats och detta gäller både under pionjärtiden och därefter.

Som alla bra översikter av detta slag, bör Ransemars bok kunna inspirera till fördjupade studier. Mera av personstudier skulle åt senare generationer kunna ge en ytterligare detaljerad bild av hur handikapprörelsens kämpar levde och i vilken värld de agerade.

Karl Montan

Våra recensenter

Lena Nordenmark är psykolog vid PBU:s konsultverksamhet vid mödra- och barnhälsovården, Stockholms läns landsting, docent
Mats Thorslund verksam vid Institutionen för socialmedicin, Akademiska sjukhuset, Uppsala,
Karl Montan fd direktör vid Handikappsinstitutet.

Böcker till redaktionen

Bo von Schoultz (red)

Gyneologi i öppen vård

Almqvist & Wiksell 1989, ISBN 91-20-09009-9, 240 sid

Landstingsförbundet

Statistisk årsbok för landsting 1989/90

Landstingsförbundet 1989, 141 sid

Bengt Ek

Balansgång

Kampen mot ett handikapp
Natur och Kultur, 1989, ISBN 91-27-02119-X, 156 sid, 150 kr

Margareta Berg Brodén

Mor och barn i Ingemansland

Intervention under spädbarnsperioden
Almqvist & Wiksell 1989, ISBN 91-20-09131-5, 396 sid

Kerstin Hulter Åsberg

ADL-trappan

Studentlitteratur 1990, ISBN 91-44-28641-4, 144 sid

Anders Ahlbom

Biostatistik för epidemiologer

Appendix med övningsuppgifter och lösningar av Lars Alfredsson
Studentlitteratur 1990, ISBN 91-44-29311-9, 172 sid

Sonja Olin Lauritzen

Kulturmöten. Svensk hälsovård möter invandrare. Rapport från Konsultenverksamheten vid mödra- och barnhälsovården

Stockholms läns landsting. Omsorgsnämnden 1989, ISBN 91-86700-32-4, 44 sid

Bengt Sjölenius

Hälso- och sjukvårdsrätt. Del 1: Personalen i hälso- och sjukvården

Studentlitteratur 1989, ISBN 91-44-27831-4, 453 sid

Bengt Sjölenius

Hälso- och sjukvårdsrätt. Del II: Patienterna i hälso- och sjukvården

Studentlitteratur 1989, ISBN 91-44-29831-X, 519 sid

Lars Sjögren

Sigmund Freud. Mannen och verket

Natur och Kultur 1989, ISBN 91-27-02135-5, 301 sid

Sture Allén, Martin Gellerstam & Sven-Göran Malmgren

Orden speglar samhället

Allmänna förlaget 1989, ISBN 91-38-90844-1, 135 sid

Anders Bergmark et al

Klienter i institutionell narkomavård. Analyser av bakgrund, behandling och utfall

Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet 1989, ISBN 91-86744-36-4, 167 sid

Emmy Gut

Productive & unproductive depression. Success or failure of a vital process

Tavistock/ Routledge 1989, ISBN 0-415-03466-3, 275 sid

Delegationen för social forskning

Barnomsorgen i ett samhällsekonomiskt perspektiv. En seminarierapport

DSF 1989, ISBN 91-38-10378-8, 196 sid

Allmänna Barnhuset

Om verkställighet. När föräldrar strider om umgängesrätten

Allmänna barnhuset 1989, ISBN 91-86678-24-8, 33 sid, 40 kr

Sigrid Madison

Hopande bokstäver. En bok om dyslexi

Tiden/Folksam 1989, ISBN 91-550-3480-2, 154 sid, 140 kr

Barbro Dahlbom-Hall

Lära läkare leda

Natur och Kultur 1989, ISBN 91-27-02173-4, 111 sid, 155 kr

Eva Thune Jacobsen

Nansengadekvarteret under Lup. Grundlaget for en sundhedsprofil

Dansk Sygehus Institut, DSI-rapport 89.03, 1989, 124 sid

Socialmedicinsk tidskrift nr 7 1990